

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»
ЧЕРКАСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

МІЖНАРОДНИЙ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 4 (40) 2020

Черкаси
2020

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ
МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ
«ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР»

<http://fp.cibs.ubs.edu.ua>

№ 4 (40) 2020

У журналі публікуються статті українською, російською, англійською та польською мовами.

Виходить 4 рази на рік.

Засновник:

Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи».

04070 м. Київ, вул. Андріївська, 1.

Видавець:

Черкаський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи».

18028 м. Черкаси, вул. В'ячеслава Чорновола, 164.

Включено до Переліку наукових фахових видань України категорії Б з питань економіки (наказ МОНУ No 886 від 02.07.2020) та провідних міжнародних наукометричних баз: EBSCO Publishing (США), Open Academic Journal Index (OAJI), Index Copernicus

Рекомендовано до поширення в мережі «Інтернет» вченою радою Черкаського навчально-наукового інституту Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи», протокол No 3 від 24 грудня 2020 року. При використанні матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на «Фінансовий простір» обов'язкове.

Редакційна колегія

Головний редактор:

БАРАНОВСЬКИЙ Олександр Іванович,

доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

Заступник головного редактора:

ПАНТЄЛІЄВА Наталія Миколаївна,

доктор економічних наук, доцент, заступник директора Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

Відповідальний секретар:

ГМИРЯ Вікторія Петрівна, кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

Члени редколегії:

АЛКАРІЄВ Нурідін Сапаркарійович, доктор економічних наук, професор кафедри соціології Національного університету Узбекистану імені Мірзо Улугбека (Узбекистан)

ГРАБІНСЬКА Барбара, Ph. D., ад'юнкт кафедри фінансів Краківського економічного університету (Республіка Польща)

ДМИТРЕНКО Ірина Миколаївна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

ДУНСЬКА Маргарита, доктор економічних наук, професор, заступник декана факультету бізнесу, менеджменту та економіки Латвійського університету (Республіка Латвія)

КУЗНЕЦОВА Анжела Ярославівна, доктор економічних наук, професор, ректор ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

КУЗНЕЦОВА Світлана Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, проректор з навчально-методичної роботи ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

КУЗЬМЕНКО Олександр Борисович,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)

КУКЛІН Олег Володимирович, доктор економічних наук, професор, директор Черкаського державного бізнес-коледжу (Україна)

МІЩЕНКО Світлана Володимирівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

ПАШКЯВІЧЮС Арвідас, доктор соціальних наук, професор, завідувач кафедри фінансів економічного факультету Вільнюського університету (Республіка Литва)

ПРОКОПЕНКО Наталія Семенівна, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», радник податкової служби І рангу (Україна)

РОГОВА Наталія Василівна, кандидат економічних наук, доцент, директор Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

СМОВЖЕНКО Тамара Степанівна, доктор економічних наук, професор, ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

ХАБЕР Йозеф Антоні, Ph. D., професор Школи бізнесу Познані (Республіка Польща)

ШЕБЕКО Костянтин Костянтинович, доктор економічних наук, професор, ректор Поліського державного університету (Республіка Білорусь)

Адреса редакційної колегії

Черкаський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», вул. В'ячеслава Чорновола, 164, м. Черкаси, 18028, тел.: (050) 640-38-84, e-mail: fp@cibs.ubs.edu.ua

© Черкаський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», 2020

ЗМІСТ / CONTENT

Kochuma Inna, Rudenko Mykola

DETERMINANTS OF SOCIAL POLICY IN THE FORMATION OF THE HUMAN DEVELOPMENT INSTITUTIONAL ENVIRONMENT: MANAGEMENT ASPECT9

Кочума Інна Юріївна, Руденко Микола Вікторович

ДЕТЕРМІНАНТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ФОРМУВАННІ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ24

Полторак Анастасія Сергіївна

ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ28

Poltorak Anastasiia

THEORETICAL CONCEPTUALIZATION OF FINANCIAL SECURITY OF THE STATE38

Буркова Людмила Анатоліївна, Журавель Ольга Ярославівна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ КАСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....42

Burkova Liudmyla, Zhuravel Olga

PROBLEM ASPECTS OF ORGANIZATION OF CASH TRANSACTIONS AT ENTERPRISES AND RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF CASH DISCIPLINE.....50

Бойко Вікторія, Бойко Людмила Олександрівна

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА У ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ.....53

Boiko Viktoriia, Boiko Liudmyla

FORECASTING AND WAYS OF EFFICIENT DEVELOPMENT OF THE VEGETABLE PRODUCTION INDUSTRY IN THE SOUTHERN REGION.....62

Адвокатова Надія Олександрівна

СТРАТЕГІЧНІ УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА.....65

Advokatova Nadiia

STRATEGIC MANAGEMENT DECISIONS TO INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE.....74

Бондаренко Ольга Михайлівна, Титаренко Анастасія Денисівна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ОПЛАТА ПРАЦІ» ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ.....78

Bondarenko Olha, Titarenko Anastasiia

THE ECONOMIC ESSENCE OF THE CONCEPT OF "SALARY" AS AN OBJECT OF ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT86

Шелудько Сергій Андрійович, Абгарян Мері Грантівна

<i>КОНКУРЕНЦІЯ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ МОДЕЛІ.....</i>	<i>89</i>
<i>Sheludko Sergii, Abharian Meri</i>	
<i>COMPETITION IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET OF UKRAINE IN TERMS OF REGULATORY MODEL'S TRANSFORMATION.....</i>	<i>97</i>
<i>Бакиєєва Ольга Анатоліївна</i>	
<i>ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ, ОБ'ЄКТІВ ТА ПРЕДМЕТУ ВАЛЮТНОГО НАГЛЯДУ.....</i>	<i>100</i>
<i>Baksheieva Olha</i>	
<i>CHARACTERISTICS OF ENTITIES, OBJECTS AND SUBJECT OF CURRENCY SUPERVISION.....</i>	<i>113</i>
<i>Литвин Олена Євгенівна, Білошанка Вікторія Валеріївна</i>	
<i>ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....</i>	<i>117</i>
<i>Litvin Elena, Biloshapka Victoria</i>	
<i>PECULIARITIES OF DIGITAL MARKETING IN THE BANKING ACTIVITY OF UKRAINE.....</i>	<i>127</i>
<i>Буркова Людмила Анатоліївна, Георгієва Марина Юрійвна</i>	
<i>ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ.....</i>	<i>131</i>
<i>Burkova Liudmyla, Heorhiieva Marina</i>	
<i>PROBLEMATIC ASPECTS OF ACCOUNTING AND TAXATION OF SETTLEMENTS WITH SUPPLIERS AND CONTRACTORS.....</i>	<i>140</i>
<i>Вовченко Оксана Сергіївна</i>	
<i>ФОРМУВАННЯ РИЗИК-КУЛЬТУРИ БАНКУ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ.....</i>	<i>143</i>
<i>Vovchenko Oksana</i>	
<i>FORMATION OF THE RISK CULTURE OF THE BANK AS A CONDITION FOR ENSURING ITS FINANCIAL STABILITY.....</i>	<i>152</i>
<i>Данилкова Светлана Анатольевна</i>	
<i>К ВОПРОСУ О ПРИРОДЕ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА.....</i>	<i>155</i>
<i>Danilkova Svetlana</i>	
<i>TO THE QUESTION ABOUT THE NATURE OF INTERNAL AUDIT.....</i>	<i>163</i>
<i>Криган Юрій Михайлович</i>	
<i>ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ.....</i>	<i>166</i>
<i>Kryhan Yurii</i>	
<i>FEATURES OF PUBLIC TRUST FORMATION IN THE PROCESS OF THE STATE'S FISCAL SPACE TRANSFORMATION.....</i>	<i>175</i>

УДК 339.137:336.7

КОНКУРЕНЦІЯ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ МОДЕЛІ

ШЕЛУДЬКО Сергій Андрійович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0636-4940>
e-mail: s.szeludko@gmail.com*

АБГАРЯН Мері Грантівна

*студентка факультету фінансів і банківської справи
Одеський національний економічний університет
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0281-4708>
e-mail: mery.abgaryan.999@gmail.com*

Анотація. Досліджено основні підходи до оцінки інтенсивності конкуренції, обґрунтовано їх методологічні недоліки та перспективу використання. Проаналізовано динамічні зміни у структурі ринку фінансових послуг України перед реформуванням механізмів регулювання та нагляду. Представлено перспективну регуляторну модель НБУ для небанківських фінансових установ, охарактеризовано принципи її функціонування.

Ключові слова: банк, конкуренція, регулювання, фінансові послуги.

Аннотация. Исследованы основные подходы к оценке интенсивности конкуренции, обоснованы их методологические недостатки и перспективы использования. Проанализированы динамические изменения в структуре рынка финансовых услуг Украины накануне реформирования механизмов регулирования и надзора. Представлена перспективная регуляторная модель НБУ для небанковских финансовых учреждений, охарактеризованы принципы ее функционирования.

Ключевые слова: банк, конкуренция, регулирование, финансовые услуги.

Постановка проблеми. Конкуренція на будь-якому ринку є, без перебільшення, однією з ключових ознак ліберальної економіки. Визнаний метр австрійської школи та нобелівський лауреат Ф. А. фон Гаск, підкреслюючи відсутність конкуренції як основну ваду планової економіки соціалістичних країн, стверджував, що будь-яка еволюція тримається на конкуренції. З цим складно сперечатися з огляду ще й на те, що головним результатом

справедливої конкурентної боротьби є майже утопічне поєднання високої якості пропонованих товарів або послуг з низькою ціною, що, своєю чергою, є передумовою достатній фінансовій інклюзії в країні.

Наразі в Україні відбувається стрімка трансформація регуляторної моделі шляхом формування мегарегулятора для практично всього фінансового ринку: з 1 липня 2020 р. Національний банк України перебрав на себе повно-

важення ліквідованої Нацкомфінпослуг. Ця подія не лише завершила зосередження всіх відповідних повноважень в одному центрі ухвалення рішень, але й усталила факт існування в Україні єдиного ринку фінансових послуг, що до цього часу був законодавчо розділений на два ринки – відповідно, банківських і небанківських послуг, – з власними регуляторами, ринковою інфраструктурою, принципами нагляду та контролю.

Безперечно, така подія посилить ступінь конкуренції між банками та фінансовими установами, перетворивши боротьбу з міжгалузевої на внутрішньогалузеву. З огляду на це, природними є побоювання професійної та наукової спільнот щодо апріорі нееквівалентних позицій двох вказаних категорій гравців. Наслідком цієї ситуації може бути два вкрай негативних (у макроекономічному масштабі) сценарії: деградація системи небанківських установ і послаблення фінансової стійкості всієї системи шляхом зловживання апетитами до ризику, що особливо небезпечно для спроможності державної системи гарантування вкладів. Тому з'ясування поточного стану та визначення вектору подальшої конкурентної боротьби є актуальним науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми конкуренції на ринку фінансових послуг дістали значної уваги науковців, особливо в посткризовий період (з 2008 р.), однак оскільки вказана категорія є багатогранною та мінливою, науково-теоретичні розробки наразі далекі від вичерпання актуальних тематик досліджень. Серед українських економістів варто відзначити праці Н. Внукової, О. Вовчак, Ж. Довгань, В. Коваленко, В. Кор-

неєва, С. Науменкової, Л. Пере-хрест, К. Черкашиної. Серед закордонних дослідників особливу увагу конкуренції на фінансовому ринку в різні роки приділяли Т. Бек, Я. Біккер, Я. Бун, А. Деміргюч-Кунт, С. Клес-сенс, Н. Цетореллі та інші. Подібні дослідження часто зосереджуються на банківській системі як домінанті всього ринку фінансових послуг, приділяючи особливу увагу проблемі фінансової стійкості. Відтак, вирішення потребує питання впливу трансформацій регуляторної моделі на подальший розвиток конкуренції між гравцями фінансового ринку, зокрема, у випадку України.

Метою статті є дослідження конкуренції на ринку фінансових послуг України з огляду на перетворення регуляторної моделі, що тривають.

Виклад основного матеріалу. Конкуренція фінансових інституцій характеризується регіональною специфікою, оскільки міждержавний аналіз свідчить, що ступінь конкуренції має більший вплив на стійкість фінансової системи в країнах з сильнішими обмеженнями, більш розвиненими біржами, ширшим гарантуванням вкладів і меншою інформаційною асиметрією [1].

Так, на матеріалах країн Центральної та Східної Європи було доведено, що в умовах слабкої конкуренції навіть найжорсткіші вимоги до капіталу майже не зменшують – та, навіть, навпаки – збільшують ризикованість операцій найбільших ринкових гравців [2]. Аналіз фінансового ринку Єврозони свідчить, що розвиток конкуренції підвищує ефективність монетарної трансмісії, оскільки сильніша конкуренція не тільки знижує процентні ставки, а й впливає на ціноутво-

рення для всього ринку фінансових послуг [3]. Дослідження азійських ринків демонструє зв'язок між вхідними обмеженнями та стабільністю фінансових інституцій, у той час як вища концентрація загрожує стійкості, а слабші цінові методи конкуренції посилюють ризикованість фінансових послуг [4].

Зрештою, проблемою для досліджень міжбанківської та парабанківської конкуренції є трилема «ринкова ефективність – галузева стабільність – доступність послуг», яка ускладнює прикладне оцінювання впливу конкурентної боротьби на ринок фінансових послуг, роблячи будь-які теоретичні висновки ситуативними [5].

Економічна теорія хрестоматійно визначає сутність конкуренції через призму дихотомії «досконала конкуренція – недосконала конкуренція», яка окреслює поточні умови ринкового середовища для суб'єктів господарювання. Відтак, у найбільш загальному вигляді конкуренцію можна визначити як конкретний стан взаємовідносин між суб'єктами певного ринку, зумовлений усталеним розподілом обмеженої кількості економічних благ. У залежності від типу ринку доцільно розрізняти конкуренцію на ринках товарів і ринках послуг – до останнього типу належить і конкуренція на ринку фінансових послуг. Більшість вітчизняних економістів змішують поняття «конкуренція» та «конкурентна боротьба», розуміючи під ними суперництво між постачальниками [6, с. 254]. Однак не завжди відносини між ринковими гравцями характеризуються боротьбою – зокрема, монополія, що є окремим випадком конкуренції, не передбачає ділових змагань.

Доцільно поділяти конкуренцію на ринку фінансових послуг на секторальні різновиди за інституційною (банківська, небанківська) та операційною (кредитна, ощадна, страхова, платіжна, валютна, інвестиційна тощо) ознаками [7, с. 52-53]. Така класифікація важлива з точки зору обчислення та порівняння інтенсивності конкурентної боротьби, що можна розглядати з позиції двох методологічних підходів: «парадигми SCP» (структура – тактика – результат) та «Нової аналітичної теорії конкуренції» [8]. Ці підходи, відомі також як структурний і неструктурний, а також відповідні їм індикатори, представлено в табл. 1.

У той час як індикатори структурного підходу та індекс Лернера давно стали хрестоматійними показниками конкуренції, моделі Панзара–Росса та Буна викликають дискусії щодо інтерпретації отриманих значень. Так, для індексу Буна досі не отримано діапазон критичних значень, що обмежує його використання в умовах відсутності ретроспективних даних.

Водночас, цей показник щільно корелює з Н-статистикою Панзара–Росса (коефіцієнт кореляції становить $-0,8$) [10], що свідчить про можливість контрольного порівняння результатів специфікації обох моделей.

Аналізуючи динамічні зміни в структурі ринку фінансових послуг (рис. 1), можна побачити поступову, проте неухильну тенденцію до посилення ролі фінансових компаній, частка яких за 4 роки зросла майже вдвічі. Це відбувалося як за рахунок скорочення участі на ринку інших небанківських установ, так і через звуження питомої ваги банків – останні, однак, все ще домінують на ринку, посідаючи щонайменше 85 % від загальної вар-

ТОСТІ АКТИВІВ.

Таблиця 1

Показники інтенсивності конкуренції на ринку фінансових послуг

Підхід	Індикатор	Формула	Пояснення
Структурний	Коефіцієнт концентрації	$CR_k = \sum_{i=1}^k s_i$, де: k – кількість найбільших поставальників; s_i – частка i -го поставальника	Сума часток k найбільших поставальників на ринку (3, 5, 10), впорядкованих за спаданням. Приймає значення від 0 (концентрація відсутня) до 1 (цілковита концентрація).
	Індекс Херфіндаля–Хіршмана	$HNI = \sum_{i=1}^N s_i^2$, де: N – кількість поставальників.	Сума квадратів часток поставальників на ринку. Приймає значення від $1/N$ (досконала конкуренція) до 1 (монополія).
Не-структурний	Індекс Лернера	$L_i = \frac{r - R_i}{r}$, де: r – ставка на міжбанківському ринку; R_i – ставка i -го поставальника.	Відхилення ставки за кредитами або депозитами i -го поставальника на ринку. Визначає ринкову силу. Приймає значення від 0 (досконала конкуренція) до 1 (монополія). Від'ємне значення свідчить про неоптимальну діяльність.
	Н-статистика Панзара–Росса	<i>Обчислюються як коефіцієнти (або сума коефіцієнтів) при змінних у відповідних моделях (специфікація яких залежить від обраного методу оцінювання, зокрема GMM або VECM).</i>	Міра еластичності доходів поставальників відносно цін на чинники виробництва. Приймає значення від ≤ 0 (монополія) до 1 (досконала конкуренція). Значення > 1 властиве окремим випадкам олігополії.
	Індекс Буна	<i>Обчислюються як коефіцієнти (або сума коефіцієнтів) при змінних у відповідних моделях (специфікація яких залежить від обраного методу оцінювання, зокрема GMM або VECM).</i>	Міра еластичності прибутку поставальників відносно граничних витрат. Завжди приймає від'ємні значення, тому потребує історичного або просторового порівняння. Менше значення відповідає інтенсивнішій конкуренції.

Джерело: складено на основі [3–5; 9–10].

Причини цьому криються у двох взаємопов'язаних площинах: по-перше, після 2014 р. ефективність банківського нагляду та вимоги до капіталу з боку НБУ суттєво посилилися (це пов'язано як із «очищенням» системи від неспроможних установ, так і з упровадженням в Україні принципів

«Базеля III»), що призвело до скорочення чисельності та масштабів діяльності банків; по-друге, фінансові компанії (що конкурували з банками на кредитному ринку) весь цей час перебували під значно меншим регуляторним тиском [13, с. 392], що дозволяло працювати з тими сегментами позича-

льників, які залишалися поза увагою банків через вимоги до обмеження надмірного ризику та посилені норма-

тиви резервування активних операцій з такими клієнтами.

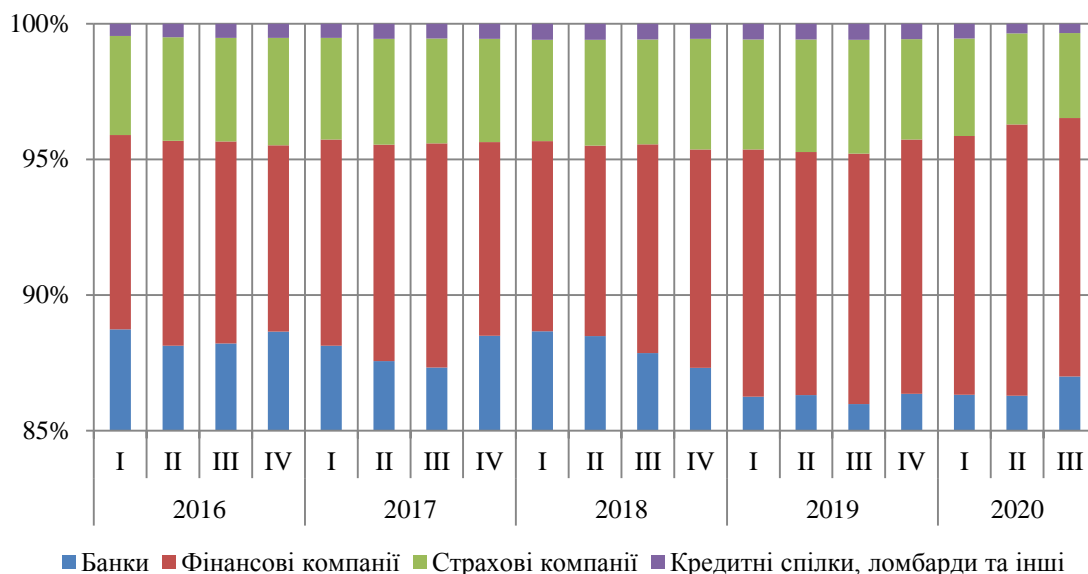

Рис. 1. Структура ринку фінансових послуг України в 2016 – III кв. 2020 р.

Джерело: розраховано та побудовано на основі [11–12].

Утім, результати III кв. 2020 р. дозволяють говорити про зміну тренду динаміки ринкової структури: зростання частки фінансових компаній зупинилося, а питома вага страховиків, кредитних спілок і ломбардів продовжує скорочуватися, що свідчить про вихід з ринку (або згортання діяльності) тих небанківських установ, які не в змозі виконувати нові регулятивні вимоги, про запровадження яких оголосив НБУ.

Трансформація регуляторної моделі ринку фінансових послуг в Україні почалася в II пол. 2020 р. із набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг», широко відомого в ЗМІ як «закон про СПЛІТ». Запроваджені зміни передбачають ліквідацію Нацкомфінпослуг і розподіл повноважень цього органу між НКЦПФР і НБУ, причому левову час-

тку функцій перебрав саме останній. Загалом реформа спрямована на посилення результативності державного регулювання фінансового ринку України шляхом перерозподілу ліцензійних, контрольних і наглядових інструментів таким чином, аби уникнути дублювання сфер відповідальності, як це було раніше. Відтак, регулювання більшості небанківських фінансових установ – страхових і фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів, а також юридичних осіб лізингодавців, – перейшло до відання центрального банку, який ініціював кардинальну зміну самої філософії регулювання пара-банківської системи (рис. 2).

Основними перетвореннями, що наразі мають місце в механізмі регулювання НБУ небанківських установ, є: суттєве оновлення порядку ліцензування (зокрема, страховиків і кредитних спілок); запровадження нагляду за дотриманням пруденційних вимог і

ринкової дисципліни; реформування системи попередження порушень (використання заходів коригування та раннього втручання). Хоча центральний банк оголосив про перехід до застосування низки міжнародних стандартів у провадженні нагляду та регу-

лювання пара-банківської системи (IAIS Principles; Solvency I, II; CRD4 тощо), це все ж не розв'язує проблему конфлікту інтересів між банками та іншими учасниками ринку фінансових послуг [14, с. 298].

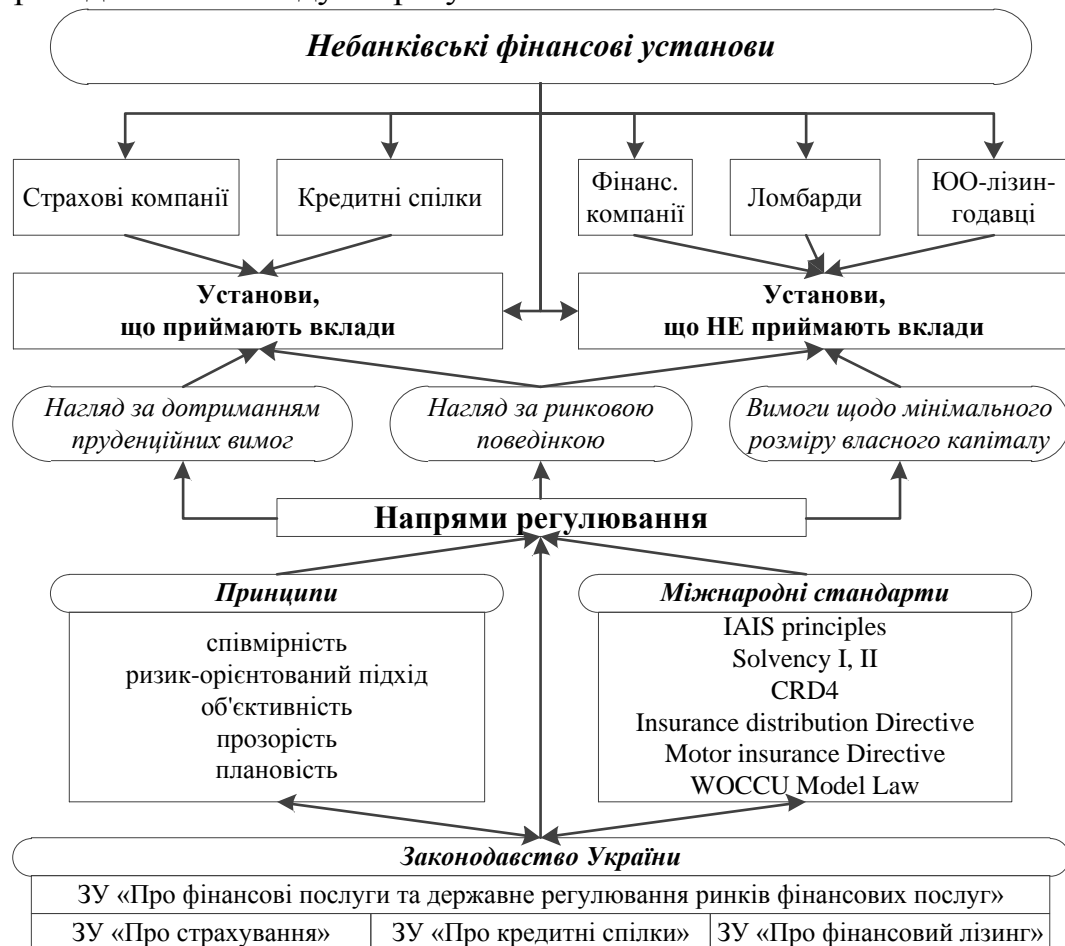

Рис. 2. Модель регулювання НБУ небанківських фінансових установ

Джерело: побудовано на основі [12].

Водночас, одним з найважливіших перспективних напрямків регуляторної діяльності на ринку фінансових послуг має бути посилення інституційного впливу на ефективність самого регулювання. Наразі в цьому напрямку зусилля регулятора та центральних органів державної влади зосереджені, більшою мірою, на розробці нових нормативних актів, ніж на оцінці якості їх імплементації та досягнутих результатів. Аналіз нормотворчих процесів, ініційованих НБУ та Урядом у сфері

фінансового посередництва показує, що окремі етапи розвитку регулювання є інструментами маніпуляції: зокрема, йдеться про обов'язкові публічні обговорення, з якими пов'язані численні занепокоєння (критерії відбору експертів, якість і об'єктивність оцінки конкурентних позицій, співпраця регулятора з учасниками ринку, представлення позицій асоціацій і об'єднань фінансових установ, інформування громадськості про цілі та очікувані наслідки регулювання).

Висновки. Трансформація регуляторної моделі ринку фінансових послуг в Україні шляхом створення мега-регулятора в особі НБУ створює низку загроз для розвитку всієї фінансової системи. Оновлені вимоги до небанківських установ лише утверджують подальше домінування банків, що ставить під сумнів справедливу конкурентну боротьбу між двома секторами. Оскільки роль доброчесної

конкуренції складно переоцінити, як у розвитку ринку, так і в забезпеченні ефективності монетарного регулювання, НБУ варто приділити особливу увагу створенню відповідних умов для раціонального ринкового змагання через підвищення якості фінансових послуг, а не шляхом «регуляторних репресій», аби зберегти та зміцнити пара-банківську систему.

Список використаної літератури

1. Beck, T., De Jonghe, O., Schepens, G. Bank competition and stability: Cross-country heterogeneity. *Journal of Financial Intermediation*, 2013. Vol. 22. no. 2. P. 218-244. doi: 10.1016/j.jfi.2012.07.001.
2. Agoraki, M.-E., Delis, M. Pasiouras, F. Regulations, competition and bank risk-taking in transition countries. *Journal of Financial Stability*, 2011. Vol. 7. no. 1. P. 38-48. doi: 10.1016/j.jfs.2009.08.002.
3. Leuvensteijn, van, M., Kok-Sørensen, C., Bikker, J., Rixtel, van, A. (). Impact of bank competition on the interest rate pass-through in the euro area. *Applied Economics*, 2013. vol. 45. no. 13. P. 1359-1380. doi: 10.1080/00036846.2011.617697.
4. Fu, X., Lin, Y., Molyneux, P. Bank competition and financial stability in Asia Pacific. *Journal of Banking & Finance*, 2014. Vol. 38. P. 64-77. doi: 10.1016/j.jbankfin.2013.09.012.
5. Baszyński, A. Koncentracja i konkurencja w sektorach bankowych transformujących się krajów europejskich: studium teoretyczno-empiryczne. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, 2014. 384 p.
6. Вовчак, О. Сутність та особливості банківської конкуренції в Україні в умовах сьогодення. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 2(6). С. 253-257.
7. Гаркуша, Ю. Визначення конкурентних позицій банків та небанківських фінансових посередників на фінансовому ринку України, *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2013. № 27. С. 49-59.
8. Bikker, J., Spierdijk, L. Measuring and explaining competition in the financial sector. *Journal of Applied Business and Economics*, 2010. Vol. 11. P. 11-42.

9. Jiménez, G., Lopez, J.A., Saurina, J. How does competition affect bank risk-taking? *Journal of Financial Stability*, 2013. Vol. 9(2). P. 185-195. doi: 10.1016/j.jfs.2013.02.004.
10. Schaeck, K., Cihák, M. Competition, efficiency and soundness in banking: An industrial organization perspective. *Tilburg University European Banking Center Discussion Paper*, 2010. 20 p.
11. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг : веб-сайт. URL: <https://nfp.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2020).
12. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 01.12.2020).
13. Науменкова, С., Міщенко, С., Міщенко В. Особливості регуляторної ідентифікації фінансових компаній як фінансових посередників. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. № 1 (28). С. 390-401. doi: 10.18371/fcaptr.v1i28.163387.
14. Перехрест, Л., Черкашина, К. Державне регулювання та нагляд за діяльністю фінансових посередників в Україні: проблеми формування та напрями трансформації. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 289-303. doi: 10.33244/2617-5940.2.2018.289-303.

DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.4\(40\).2020.221690](https://doi.org/10.18371/fp.4(40).2020.221690)

JEL Classification E44, G21, G23, L13

COMPETITION IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET OF UKRAINE IN TERMS OF REGULATORY MODEL'S TRANSFORMATION

SHELUDKO Sergii

*Ph.D. (Economics), Associated Professor,
Associated Professor of the Department of Banking,
Odesa National Economic University
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0636-4940>
e-mail: s.szeludko@gmail.com*

ABHARIAN Meri

*Student of Faculty of Finance and Banking
Odesa National Economic University
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0281-4708>
e-mail: mery.abgaryan.999@gmail.com*

Abstract. *It is studied the main approaches to estimating competition's intensity, it is substantiated its methodological disadvantages and prospects for use. It is analyzed dynamic changes in the structure of Ukrainian financial services market on the eve of reforming the mechanisms of regulation and supervision. It is presented NBU's promising regulatory model for non-bank financial institutions, it is characterized the principles of its functioning.*

Key words: *bank, competition, financial services, regulation.*

The paper is devoted to the study of the current state and prospects for the further development of competition in the financial services market of Ukraine under the influence of changes in the regulations system of non-bank financial institutions activity, associated with the introduction of a mega-regulator by imposing supervision and control functions on NBU (so-called "SPLIT"). It is generalized the results of foreign studies on the influence of competition on the riskiness of financial intermediaries' activity, financial system stability, the effectiveness of its state regulation, and the effectiveness of the transmission mechanism of the central bank's monetary policy. It is established that rational competition con-

tributes to the development of the financial system, reduces systemic risks, and increases the effectiveness of regulatory measures.

It is investigated the main approaches to assessing the intensity of competition: Concentration Rate, Herfindahl–Hirschman, Lerner, Boone indices, Panzar–Rosse H-statistics; substantiated their methodological disadvantages and prospects for use. It is analyzed structural shifts in the financial services market of Ukraine, substantiated the dominant role of banks in it. It is found that the largest share among non-bank financial institutions is currently held by financial companies, which is explained by weak requirements and the absence of fundamen-

tal restrictions on their activity in the most risky segments during previous period.

It is emphasized the possibility of insurance and other industries' degradation in connection with the reform of supervisory mechanisms and the introduction of new requirements for non-banking institutions. It is considered the regulatory model proposed by the National Bank, presented the main innovations and international standards on which it is

based. It is noted the danger of the conflict of interest between the banking and para-banking systems, the solution of which will depend on the further development of the entire financial services market.

It is determined that the main benchmark of competition should be improving the quality and lowering prices for financial services, as well as strengthening the institutional impact on the effectiveness of regulation as a whole.

References

1. Beck, T., De Jonghe, O. & Schepens, G. (2013). Bank competition and stability: Cross-country heterogeneity. *Journal of Financial Intermediation*, 22, 218-244. doi: 10.1016/j.jfi.2012.07.001.
2. Agoraki, M.-E., Delis, M. & Pasiouras, F. (2011). Regulations, competition and bank risk-taking in transition countries. *Journal of Financial Stability*, 7, 38-48. doi: 10.1016/j.jfs.2009.08.002.
3. Leuvensteijn, van, M., Kok-Sørensen, C., Bikker, J., Rixtel, van, A. (2013). Impact of bank competition on the interest rate pass-through in the euro area. *Applied Economics*, vol. 45, no. 13, 1359-1380. doi: 10.1080/00036846.2011.617697.
4. Fu, X., Lin, Y. & Molyneux, P. (2014). Bank competition and financial stability in Asia Pacific. *Journal of Banking & Finance*, 38, 64-77. doi: 10.1016/j.jbankfin.2013.09.012.
5. Baszyński, A. (2014). *Koncentracja i konkurencja w sektorach bankowych transformujących się krajów europejskich: studium teoretyczno-empiryczne [Concentration and Competition in the Banking Sectors of European Countries in Transformation. A Theoretical and Empirical Study]*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu [in Polish].
6. Vovchak, O. (2016). Sutnist ta osoblyvosti bankivskoi konkurenttsii v Ukraini v umovakh sohodennia [Essence and Features of Bank Competition in Ukraine under the Present Conditions]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia - Problems and prospects of economics and management*, 2(6), 253-257 [in Ukrainian].
7. Harkusha, Yu. (2013). Vyznachennia konkurentnykh pozytsii bankiv ta nebankivskykh finansovykh poserednykiv na finansovomu rynku Ukrainy [Determining the

Competitive Position of Banks and Non-Bank Financial Intermediaries in the Financial Market of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu - Scientific Bulletin of Odesa National Economic University*, 27, 49-59. [in Ukrainian]

8. Bikker, J. & Spierdijk, L. (2010). Measuring and explaining competition in the financial sector. *Journal of Applied Business and Economics*, 11, 11-42.

9. Jiménez, G., Lopez, J.A. & Saurina, J. (2013). How does competition affect bank risk-taking? *Journal of Financial Stability*, 9(2), 185-195. doi: 10.1016/j.jfs.2013.02.004.

10. Schaeck, K. & Cihák, M. (2010). *Competition, efficiency and soundness in banking: An industrial organization perspective*. Tilburg University European Banking Center Discussion Paper.

11. National Commission for State Regulation of Financial Services Markets. nfp.gov.ua. Retrieved from: <https://nfp.gov.ua/en/> [in Ukrainian].

12. National bank of Ukraine. bank.gov.ua. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/en/> [in Ukrainian].

13. Naumenkova, S., Mishchenko, S., & Mishchenko, V. (2019). Osoblyvosti rehuliatornoï identyfikatsii finansovykh kompanii yak finansovykh poserednykiv [Features of Regulatory Identification of Financial Companies as Financial Intermediaries]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky - Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(28), 390-401. doi: 10.18371/fcaptp.v1i28.163387 [in Ukrainian].

14. Perekhrest, L. & Cherkashyna, K. (2018). Derzhavne rehuliuвання ta nahliad za diialnistiu finansovykh poserednykiv v Ukraini: problemy formuvannya ta napriamy transformatsii [State Regulation and Observation of Activities of Financial Environments in Ukraine: Problems of Formation and Transformation Directions]. *Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy -Collection of scientific works of the University of the State Fiscal Service of Ukraine*, 2, 289-303. doi: 10.33244/2617-5940.2.2018.289-303 [in Ukrainian].